

Tefik RAMADANI

**MËRGATA SHQIPTARE NË RFGJ DHE PRANVERA
E MADHE SHQIPTARE - DEMONSTRATAT E VITIT 1981**

**Demonstratat e vitit 1981,
përmbysën idenë e jugosllavizmit – Kujtime**

Pas protestës së 11 marsit e cila edhe shënon fillimin e pranverës së madhe politike të vitit 1981, studentët më 26 mars u tubuan përsëri, kësaj radhe në oborrin e qendrës së studentëve. Që në mëngjes u rrethuan nga forca të mëdha policore, që pritshin vetëm urdhrin për intervenim.

Kësaj radhe, studentët dolën publikisht me kërkesa politike, dhe kjo e trembi pushtetin. Po atë ditë në Prishtinë pritej edhe stafeta e Titos, ku ne mësimdhënësit ishim të detyruar të dilnim bashkë me nxënës në pritje. Kjo ishte edhe një arsye më shumë përse organet e pushtetit ishin vu në gatishmëri të plotë.

Pas kalimit të stafetës, unë nuk kam shkuar më në shkollë, por tërë kohën kam qëndruar në mesin e turmës së grumbulluar te soliterët në Ulpianë, duke soditur qendrën e studentëve, ku askush s'mund të hynte e as të dilte. Ajo që ndodhi atë ditë me studentët, kur

intervenoi policia speciale e sjellë nga Beogradi, ishte një katastrofë e vërtetë.

Studentët/et u rrahën dhe u dhunuan edhe në dhomat e tyre të gjumit. Kjo bëri jehonë të madhe në tërë Kosovën dhe jashtë saj, dhe populli ishte shumë i revoltuar. Pushteti shovinist i Beogradit donte me çdo kusht t'i provokojë shqiptarët, sepse gjysmë autonomia politike e Kosovës u ishte bërë halë në sy. Kërkohej vetëm shkak, dhe ata menduan se e gjetën!!

Po atë ditë, për herë të parë u dëgjua edhe parulla: Kosova Republikë, por mjetet e informimit e censuruan informatën. Revolta e madhe e popullit pritej të shpërthente për çdo ditë. Dhe, ajo shpërtheu me tërë vullin e saj, me një (1) dhe dy (2) Prill 1981, në demonstratat tanimë të njohura.

Me një prill, që nga ora nëntë, filluan të grumbullohen njerëzit e revoltuar. Turma u rrit tej mase pasdite, kur punëtorët filluan të dalin nga puna. Pa frikë mund të them, se atë ditë në Prishtinë, ishin grumbulluar mbi 50.000 njerëz, dhe ajo ditë ishte madhështore. Atë ditë, publikisht, nga goja e atyre mijëra njerëzve u kërkuar për Kosovën statusi i Republikës, kërkesë kjo që u përhap në të katër anët e botës.

Unë isha bashkë me dy kolegët e mi, Eshtref Ismajlin nga Shumi i Strugës, mësimdhënës në shkollën teknike të Prishtinës dhe Sheremet Cakajn, mësimdhënës i matematikës, me të cilin punoja së bashku në Shkollën e Mjekësisë në Prishtinë. Afër nesh, në këndin para kino Vllaznimit, ishin nxënësit e mi, klasa e laborantëve medicinal, (IV 7), me sa më kujtohet në krye me S. Krasniqin, V. Tahirin, J. Ismajlin, L. Krasniqi, K. Fetahu, F. Hashani, B. Ahmeti, L. Berisha, F. Shala, B. Kelmendi, P. Qerimi etj., të cilët nuk më lejonin t'u afrohesha. Gjendeshim fare pranë lisit, para Komitetit Krahinor, në të cilin rreth orës 17:00, hipën dy veta për t'i lexuar kërkesat në emër të demonstruesve. Kërkesat me megafon i lexoi personi me mustaqe dhe me një kapelë franceze në kokë, për të cilin më vonë do të mësoj

se ishte z. Hydajet Hyseni, nga Përlepnica e Gjilanit. Protesta ishte plotësisht e qetë, pa as më të voglin incident.

Ishte mrekulli të dëgjoje dhjetëra mijëra njerëz, të shndërruar në një gojë, që brohorisin, duam Kosovën Republikë. Por, mrekullia nuk zgjati shumë. Fiks në ora 19:15 minuta, filloi sulmi i pamëshirshëm i policisë së armatosur deri në dhëmbë. Prej policëve të egërsuar dhe të çartur, iknim nga mundnim.

Tek te shtëpia e pleqve kam arritur të shkëputem prej masës së tronditur. Mbërrita vonë në banesë. Vetëm Arta e vogël po flinte. Ajo kishte lindur në janar 1981. Sot, kur ajo feston ditëlindjen, unë çdoherë i them se ti ke lindur bashkë me Republikën e Kosovës. Por, ajo që ndodhi të nesërmen, me dy prill, ishte diçka e papritur. Ajo ditë i përngjante luftës. Sulmet bëheshin edhe gjoks më gjoks. Ne ishim duarthatë, ndërsa policët të armatosur gjer në dhëmbë.

Atë ditë ranë edhe viktimat e para (Azem Vllasi fliste për 11 viktima, por numri i saktë i të vrarëve kurrë s'është treguar). Me dy prill, unë isha kryesisht te Salla e sporteve «25 Maji».

Për të gjuajtur policinë, gurë kishte mjaft, sepse pikërisht ato ditë shtrohej rruga para hallës së sporteve. Më ka mbetur në kujtesë shtëpia e Delibashiqëve, nga e cila pandërprerë shtihej me pushkë në drejtim tonin, me ç'rast vritet një i ri dhe plagoset një fëmijë (nëse nuk gaboj, ndihmën e parë ia ofron mjeku i ri nga Prizreni, Dr. Nexhmi Hyseni). Pas kësaj, me vinçin që ishte aty, tre demonstrues provojnë ta demontojnë këtë shtëpi, por pasi nuk munden, ia shtinë flakën. Drejtuesi i vinçit, (gjithnjë mendoj se ishte një punëtor i «Ramiz Sadikut») kërcen nga kabina, duke e lëshuar vinçin mbi pinzgaueret e policisë, me ç'rast para Menzës së Studentëve i shkatërron tre prej tyre. Me dy prill, përpos kërkesës Kosova Republikë, u brohoritën edhe parullat, «Trepça punon, Beogradi ndërton», «Jemi shqiptarë, nuk jemi jugosllavë», «Republikë kushtetutë, ja me hatër ja me luftë», etj. Kjo ditë ishte e rëndë për Prishtinën, dhe për tërë Kosovën. Atë ditë u pa se pushteti komunist, serbo-jugosllav, ishte po ai që kishte

qenë gjithmonë: i egër, shovinist dhe i pamëshirshëm. Po atë ditë, diku nga ora 21:00, në emër të udhëheqjes së Kosovës, doli me një deklaratë për opinionin, kryetari i kryesisë së Kosovës, Xhavit Nimani. Në atë deklaratë, ai për herë të parë tha se bëhet fjalë për «tentim kundërrevolucionar», dhe për «forca armiqësore», që dëshirojnë ta «shkatërrojnë vëllazërim-bashkimin e kombeve dhe të kombësive të Jugosllavisë».

Udhëheqja e pavendosur e Kosovës (dorën në zemër ata ishin nën presion të jashtëzakonshëm), të cilën ngjarjet e vitit 1981 e kishin gjetur në befasi, (Azem Vllasi thoshte se elita politike e Kosovës nuk kishte njohuri se çfarë po ndodhte), filloi t'i kryente «detyrat» që ia kishte imponuar qendra në Beograd. Ndërsa të nesërmen, përmes radios, popullit iu drejtua edhe z. Fadil Hoxha, me atë qëndrimin e tij tanimë të njohur (mbi plehun e Kosovës dhe «birën e minit 300 grosh»).

Në mbrëmjen e dy prillit 1981, pushteti jugosllav në Beograd shpalli Gjendjen e jashtëzakonshme, dhe ndaloi qarkullimin e më shumë se dy vetave në vende publike. U mbyllën shkollat e të gjitha niveleve, deri në Universitet, si dhe konviktet e studentëve dhe të nxënësve.

Më vonë u ndërpreu edhe lidhjet postare e telefonike.

Patrullat policore dhe ushtarake kontrollonin të gjitha automjetet dhe udhëkryqet, si dhe kalimtarët e rastit. Me fjalët e udhëheqjes së Kosovës (i vetmi që sadopak rezistoi ishte Mahmut Bakalli) u hap rruga e ndjekjes se pamëshirshme të shqiptarëve. Menjëherë, LKJ. - në Kosovë dhe organet shtetërore të Kosovës, me urdhrin e partisë dhe qeverisë në Beograd, filluan aksionin famoz të diferencimit dhe të burgosjeve masive të shqiptarëve.

Bartës të këtij aksioni ishin edhe shumë shqiptarë që aso kohe mbanin pozita të ndryshme në organet e partisë dhe pushtetit jugosllav në Kosovë. Diferencimi mori hov sidomos pas shkarkimit të z. Mahmut Bakalli nga kryetari i L.K. të Kosovës. Dy kryesitë, ajo e Kosovës dhe e Lidhjes Komuniste të Kosovës, në mbledhjen e tyre të

përbashkët, hartuan platformën e diferencimit ideo-politik, diferencim ky që nuk la asnjë institucion apo organizatë punuese pa e përfshirë.

Në krye të këtij aksioni famoz më i dalluari doli të jetë udhëheqësi politik Azem Vllasi i cili dikur kishte qenë kryetar i Lidhjes së Rinisë Socialiste të Jugosllavisë, dhe tani ishte kryetar i LSPP-së dhe anëtar i kryesisë së L.K. të Kosovës. Ky diferencim së pari filloi në Universitet. Pjesa më e madhe e intelektualëve heshte, ose pa bërë zë, ngriste gishtat për të dënuar demonstratat, kujto Akademik Ali Hadrin, kur i thotë Azem Vllasit, vëllaçko, ruaje njërin gisht për vete, se për mua njëri të mjafton.

Ndërsa, hapur e elaboroi dhe e mbrojti kërkesën për Republikën e Kosovës, ishte i nderuari Mr. Ukshin Hoti i cili u burgos menjëherë, bashkë me Mr. Halil Alidemajn, regjisorin Ekrem Kryeziun, Dr. Muhamet Tërnaven, Mr. Shemsi Reçicën, etj.

Viti 1981, do të mbetet i shënuar në historinë e re të Kosovës, sepse pikërisht këtu ndodhi ajo thyerja e domosdoshme e diskursit të imponuar politik nga pushtetëmbajtësit komunistë, mbi zgjidhjen e drejtë të çështjes nacionale të Shqiptarëve në Jugosllavi.

Pikërisht këto ngjarje provuan dhe dëshmuan se të drejtat dhe pozita politike e shqiptarëve nën Jugosllavi, nuk ishte e zgjidhur. Këto struktura kishin filluar të besonin në idenë e jugosllavizmit, dhe në bindjen e rrejshme se Kosova në Federatën Jugosllave e kishte statusin e Republikës, asaj i mungonte vetëm emri?

Nuk e kuptonin dot, se Jugosllavia e Titos kishte filluar të vdiste, bashkë me vdekjen e tij. Me apo pa ngjarjet e vitit 81, Beogradi do t'ia merrte autonominë Kosovës (siç e quante Ukshin Hoti, një autonomi e brishtë, të cilën edhe një fllad vere e rrëzon për toke). Ata kishin pritur vetëm vdekjen e Titos.

Sipas strukturave shtetërore të Kosovës, në ngjarjet e vitit 1981 kishte gisht pushteti Serb (e thënë nën rrogoz, jo publikisht), me qëllim që Kosovës t'i merret autonomia politike. Kjo i binte sikur organizatorët dhe pjesëmarrësit në demonstrata i paskan bërë shërbimi

i pushtetit serb!? Ndërsa pushteti qendror në Beograd e akuzonte Qeverinë shqiptare se kishte gisht në organizimin e demonstratave. Ngjarjet e vitit 1981 nxorën në skenë gjeneratën e parë shqiptare të pasluftës së dytë botërore (që ishte produkt i Universitetit të Prishtinës e formuar në një frymë pak a shumë liberale), të papërkulur ndaj pushtetit jugosllav. Gjithashtu, pranvera e vitit 1981, mbas disa dekadave të vetizolimit e nxori edhe politikën e shtetit shqiptar në skenë.

Pikërisht zhvillimi i tillë i ngjarjeve tregonte se sa e gjatë dhe sa e largët ishte rruga për të arritur lirinë dhe pavarësinë e Kosovës. Unë mendoj se e vërteta mbi ngjarjet e vitit 1981 ende nuk është thënë e plotë, sepse këtu ishin shumë duar të përziera!?